

Řecké mýty v literární a výtvarné tradici

Alena Hadravová

**ÚSD AV ČR, v.v.i., Praha
odd. Věda, kultura, myšlení**

Praha, FF UK, Den latiny, 19. listopadu 2024

Vat. myt. 1: nedochovaná předloha asi již z 8.-9. století; jediný opis z konce 12. století: Vatican, BAV, Reg. lat. 1401, vznik: Bavorsko? Do Říma se dostal s kořistí švédské královny Kristiny v době Třicetileté války (z jejího zdejšího paláce pak pozůstalost získal Vatikán). 231 krátkých kapitolek.

Vat. myt. 2: předloha z 9.- 11. století , 19 opisů včetně zlomků; 275 kapitolek:

Mnichov, BSB, Clm 9682, 12./13. stol., vlastník: benediktinský řád v Oberaltaich

(„Qui te furetur, in culum percucietur“!

„Kdo tě ukradne, dostane na zadek!“)

Londýn, BM, Burney 311, po roce 1462

Benátky, Marc. lat. 14,109 = 4623, 1462, Itálie

Florence, Magl. Lat. 8,1445, 15. století

Vatikán, Lat. 8743, rok 1466

Benátky, Marc. Lat. 10,119 = 3762, konec 15. století

Budapešť, UB, Lat. 21, před 1466, Itálie

Mnichov, BSB Clm 14120, 15. století, Německo

Vídeň, ÖNB, Cod. 3120, ca 1460

Mnichov, BSB Clm 23717, 15. století

Milano, Bibl. Triv. misc. 759, 15. stol., Itálie

Bergamo, Bibl. civ. A. Mai, MA 329, 15. století

Parma, Bibl. Palat. MS. PAL 12 HH X MA 329, 15./16. století

Villanova University, Falvey Memorial Library, OM 4, 60.–70. léta 15. stol.

Praha, NK, III C 18, 14./15. stol.

Praha, NK, IX C 3, 1401

Vat. Myt. 3: více než 40 opisů, jeden též v Praze; 15 dlouhých kap. o hlavních bozích řec. pantheonu; filozof. úvahy, závislé na křesťanském autoru Fulgentiovi a jeho pojetí pohanské mytologie

Ukázka rukopisu Praha, Národní knihovna IX C 3, fol. 313va–vb, v němž jsou zapsány báje tzv. **Vatikánského mytografa II.**

Písařem práce byl Šimon z Rokycan v Horšovském Týně roku 1401.

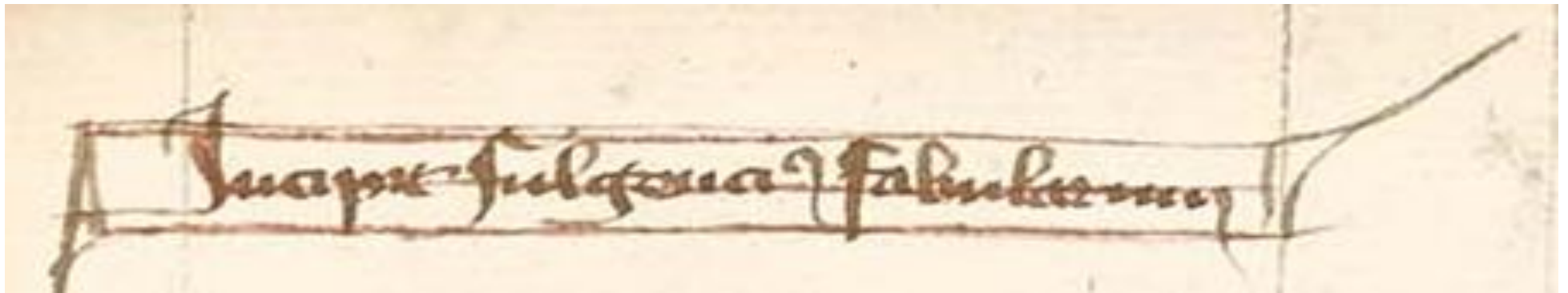
ant die amicos suos qda
mragamur. n. filio est. q. ait.
si und uide. Ite mste n. p. d.
m. p. d. suo u. d. u. n. e. s. t. d. u. s.
n. g. y. s. r. t. e. u. e. t. e. p. e. t. e. s. e. u. s.
ac d. d. u. t. g. l. a. d. i. a. a. n. t. i. s. t. a. m.
t. e. m. i. s. s. i. o. s. f. i. l. i. o. l. i. g. a. t. i. s. p. y.
d. e. t. e. e. u. s. r. u. i. n. o. g. a. m. i. t. e. a.
n. u. d. i. z. p. b. i. e. e. b. i. d. e. t. q. a. n. t.
m. l. o. o. s. e. e. b. e. n. q. e. t. a. d. e. t.
p. e. t. e. c. a. s. t. g. l. a. d. y. e. e. m. o. l. i. t. i.
Cui d. r. o. m. i. s. t. i. t. u. q. u. a. l. e. m. i. t.
f. e. c. t. i. m. o. l. e. t. e. s. e. p. a. s. s. i. d. u. e. p. a. c. o. z.

Amulius inuitior fuit
fuit. amuliy regno fuz
depulit filiu e. cub. u. e. a. t.
z filiu eius y. l. y. a. u. e. t. e. p. a. d. o.
tu fecit ut p. p. e. p. o. l. o. l. i. s. a. u. f. e. t.
a. q. u. a. s. e. p. m. i. n. i. a. g. g. u. s. u. i. t. h. u. r.
ut u. l. t. o. d. i. c. i. t. u. r. m. a. r. t. b. q. p. s. s. i. t.
V. u. d. e. u. a. t. i. s. t. u. r. u. e. u. i. z. i. u. m. u.
l. y. q. u. o. s. e. u. i. u. l. t. o. r. a. m. u. l. i. u. s.
p. e. p. i. t. a. t. e. u. s. s. i. t. i. t. i. b. e. a. y. d. y.
O. r. a. g. l. a. b. i. r. i. p. a. u. o. p. l. a. t. e.
u. p. o. s. u. i. t. a. m. p. u. i. s. p. u. i. u. o. e. p.
u. o. l. t. e. s. u. n. t. a. d. u. i. c. i. a. r. i. p. a. f. l. o. b.

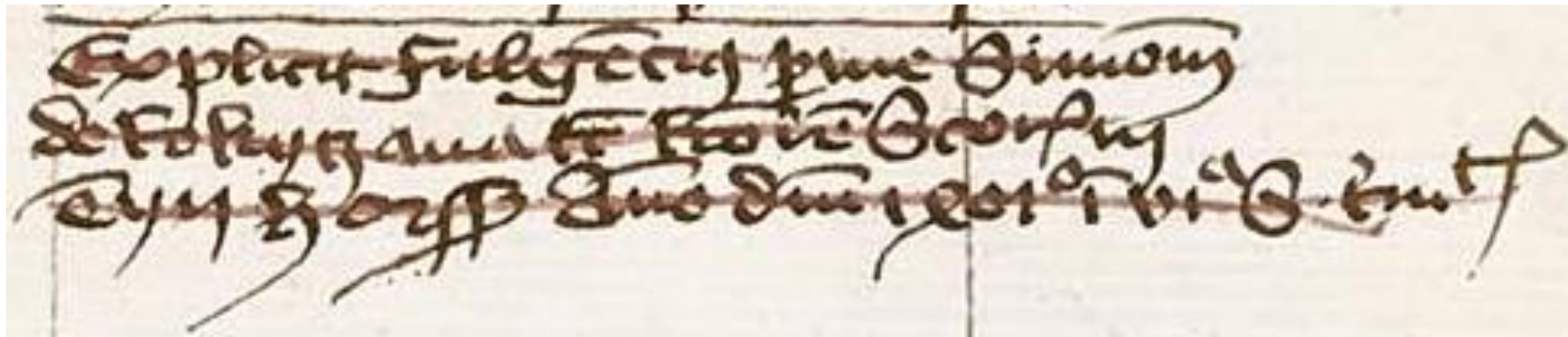
Scriptus ab ides
feauder
herom

mulibus quibus abstruibus
quibus unis quibus unis
Inuenit aut i. p. a. c. i. a. t. o. r. u. s.
quomodo quibus p. o. a. c. i. d. e.
u. g. u. i. s. a. p. l. a. q. u. a. a. d. i. t. u.
u. o. i. u. e. t. o. s. u. n. t. e. a. b. i. e. z. a. u. d. i.
a. u. i. p. u. l. t. u. s. p. o. u. t. o. e. u. i. d. i. t.
D. i. c. a. t. u. t. a. n. d. o. p. u. g. u. l. i. b. u. s. u. o. c.
t. e. s. p. u. e. f. t. a. a. d. i. t. o. b. l. i. t. o. e. x.
a. d. i. p. t. r. i. b. h. u. e. p. u. l. t. e. s. t. i.
D. i. o. e. r. u. o. u. o. r. t. u. i. u. i. t. a. d. e. a. y.
D. i. r. e. g. e. p. o. s. s. e. t. e. r. u. a. d. i. t. a. t. e.
D. i. e. e. u. a. c. i. y. p. l. i. t. o. i. m. i. u. e. t.
u. e. t. y. f. a. c. i. l. i. t. u. o. t. u. g. u. e. t. e. r.
u. l. t. i. d. o. q. u. i. s. t. a. y. q. u. o. e. u. r. p. u. y.
t. e. r. i. t. u. d. u. a. d. i. u. e. r. i. t. e. t. u. y.
a. m. p. u. i. s. e. u. p. o. s. t. e. r. d. i. e. e. i. c. t. u.
f. i. t. o. e. p. l. u. r. i. b. u. s. h. e. r. u. d. i. s. s.
d. o. l. o. r. e. u. s. t. r. i. t. a. a. l. i. m. i. e. e. d. i.
f. l. o. y. e. a. d. i. t. D. i. c. a. t. u. r. q. u. a. p. o. z.
a. m. e. t. p. e. u. e. d. i. t. u. e. u. l. y. t. i. t.
e. u. e. i. p. t. u. l. i. t. d. e. p. u. i. u. m. u. o. r. t. i.
f. i. a. c. t. u. a. t. o. s. f. e. r. u. a. q. u. a. b.
o. r. p. e. o. q. u. a. d. e. d. i. y. p. e. l. e. r. a. t.
p. u. t. i. g. u. a. p. a. l. l. i. u. e. u. o. m. u. l. i. b.
a. m. u. o. z. p. u. i. n. i. t. i. t. u. r. a. b. y.
D. e. a. c. i. y. i. t. u. y. p. u. i. n. i. d. i. u. i. a. g. g. u. i. t.
E. y. r. a. s. d. u. p. u. s. s. i. b. p. o. r. t. e. t. e.
p. p. e. t. p. l. i. m. u. y. q. u. e. d. a. l. o.
a. i. u. e. u. o. t. o. r. i. b. a. d. a. y. i. u. a.
u. l. t. i. b. o. t. r. u. d. d. a. t. a. i. a. z. u. d. e.
u. i. t. r. o. g. a. m. i. t. p. i. z. q. u. i. b. e. t. p. l. i.
u. y. e. t. q. u. a. l. e. e. d. e. u. i. p. e. g. e. l. t.
a. u. e. p. r. a. i. t. f. e. t. e. t. e. p. u. r.
a. u. t. u. r. p. o. t. e. t. u. o. b. l. i. m. o. r. e.
p. a. a. u. t. u. r. p. o. p. h. e. b. a. u. t. u. e.
m. e. a. t. e. t. u. p. e. f. e. u. b. u. r. i. o. g. a. t.
D. i. c. p. i. r. a. t. u. e. q. u. e. p. p. i. t. a. u. u. i. t.
t. o. t. s. u. p. p. l. i. c. a. p. t. u. l. i. t. p. o. s. s. i. t.
u. e. h. e. u. o. r. i. t. e. u. e. u. e. d. i. t. i. c. o. r. p. a.
u. o. e. u. e. u. e. u. i. l. e. l. i. b. a. t. a. s.
d. e. c. o. r. p. u. s. a. n. t. e. a. d. e. i. y. u. e. r. u.
u. i. d. i. t. i. s. u. s. p. e. r. a. u. a. r. a. e. o. n. e.
a. u. t. i. f. i. c. a. t. e. q. u. e. q. u. i. s. d. i. b. e.
f. i. c. i. t. u. r. u. e. d. d. a. t. e. u. d. e. p. o. s. s. e.
d. u. d. e. u. e. l. l. i. e. e. u. e. q. u. i. o. b.
f. i. u. d. p. u. t. a. l. i. y. q. u. a. d. e. p. u. b. l. i. m.
p. o. u. l. i. b. i. u. e. r. e. t. u. e. q. u. a. d. e. d. i. b. e.
E. y. r. a. a. l. i. a. a. d. o. u. i. g. u. e. d. i. c. i. t.
q. u. e. q. u. a. s. t. i. d. i. u. y. u. e. t. a. u. t.

Amulius inuitior fuit
fuit. amuliy regno fuz
depulit filiu e. cub. u. e. a. t.
z filiu eius y. l. y. a. u. e. t. e. p. a. d. o.
tu fecit ut p. p. e. p. o. l. o. l. i. s. a. u. f. e. t.
a. q. u. a. s. e. p. m. i. n. i. a. g. g. u. s. u. i. t. h. u. r.
ut u. l. t. o. d. i. c. i. t. u. r. m. a. r. t. b. q. p. s. s. i. t.
V. u. d. e. u. a. t. i. s. t. u. r. u. e. u. i. z. i. u. m. u.
l. y. q. u. o. s. e. u. i. u. l. t. o. r. a. m. u. l. i. u. s.
p. e. p. i. t. a. t. e. u. s. s. i. t. i. t. i. b. e. a. y. d. y.
O. r. a. g. l. a. b. i. r. i. p. a. u. o. p. l. a. t. e.
u. p. o. s. u. i. t. a. m. p. u. i. s. p. u. i. u. o. e. p.
u. o. l. t. e. s. u. n. t. a. d. u. i. c. i. a. r. i. p. a. f. l. o. b.

Incipit Fulgencii Fabularum

Explicit Fulgencii per me Simonem
de Rokyczana tunc rectorem scholarum
in Tyn Horss. Anno Domini 1401 in Vigilia sancte Trinitatis

Praha, NK, IX C 3, fol. 294ra:

„Incipit Fulgencius Fabularum“.

fol. 314rb:

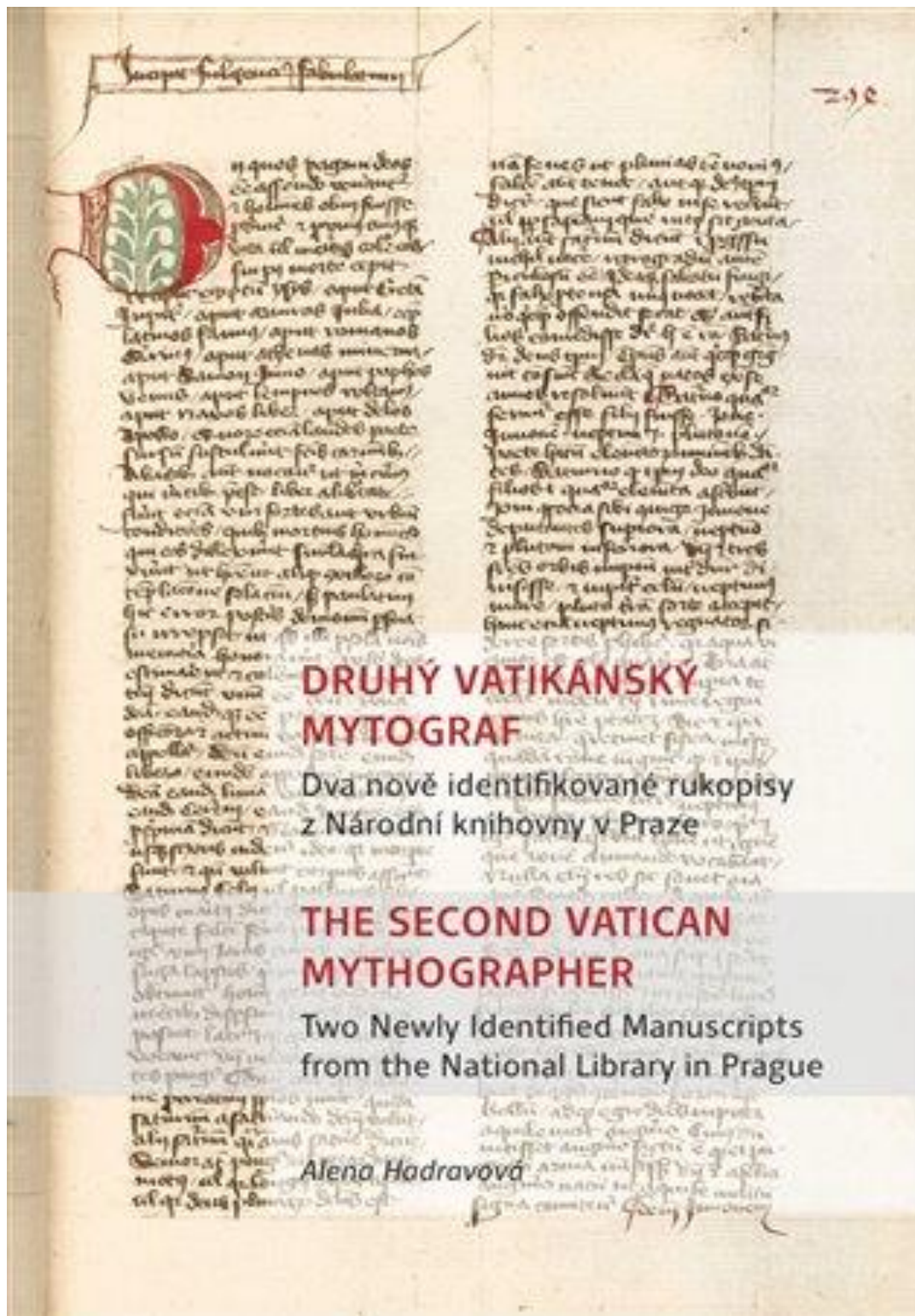
„Explicit Fulgencius. Per me, Simonem
de Rokyczana, tunc rectorem scholarum in
Tyn Horss., Anno Domini 1401, in Vigilia sancte Trinitatis.“
(= 28. května 1401)

Chronicon veteris collegiati Pragensis ***(Kronika starého kolegiáta pražského):***

„Eodem anno (= 1421) post festum Pasche Pragenses Veronam obsederunt et eandem acquisierunt et aliquot milites et magistros combusserunt, puta magistrum Laurencium de Nimburga, magistrum Briccium, Simonem et alios, et sacerdotes et monachos et seculares, occiderunt.“

„Téhož roku (= 1421) po svátku Velikonoc obsadili Pražané Beroun, vyplnili jej a upálili několik rytířů a mistrů, jmenovitě mistra Vavřince z Nymburka, mistra Brikcia, Šimona, a zabili i další, kněze, mnichy a světské obyvatele.“

– 1. 4. 1421 mistři Šimon z Rokycan, Vavřinec z Nymburka a Brikcius z Budína upálení Janem Žižkou při dobytí Berouna jako odpůrci kalicha před branami města.

Vatikánský mytograf II:

latinská edice dvou
nově identifikovaných
rukopisů z 15. století
z Národní knihovny
s opisy díla byla vydána
v česko-anglické verzi
roku 2017
v nakladatelství
Scriptorium

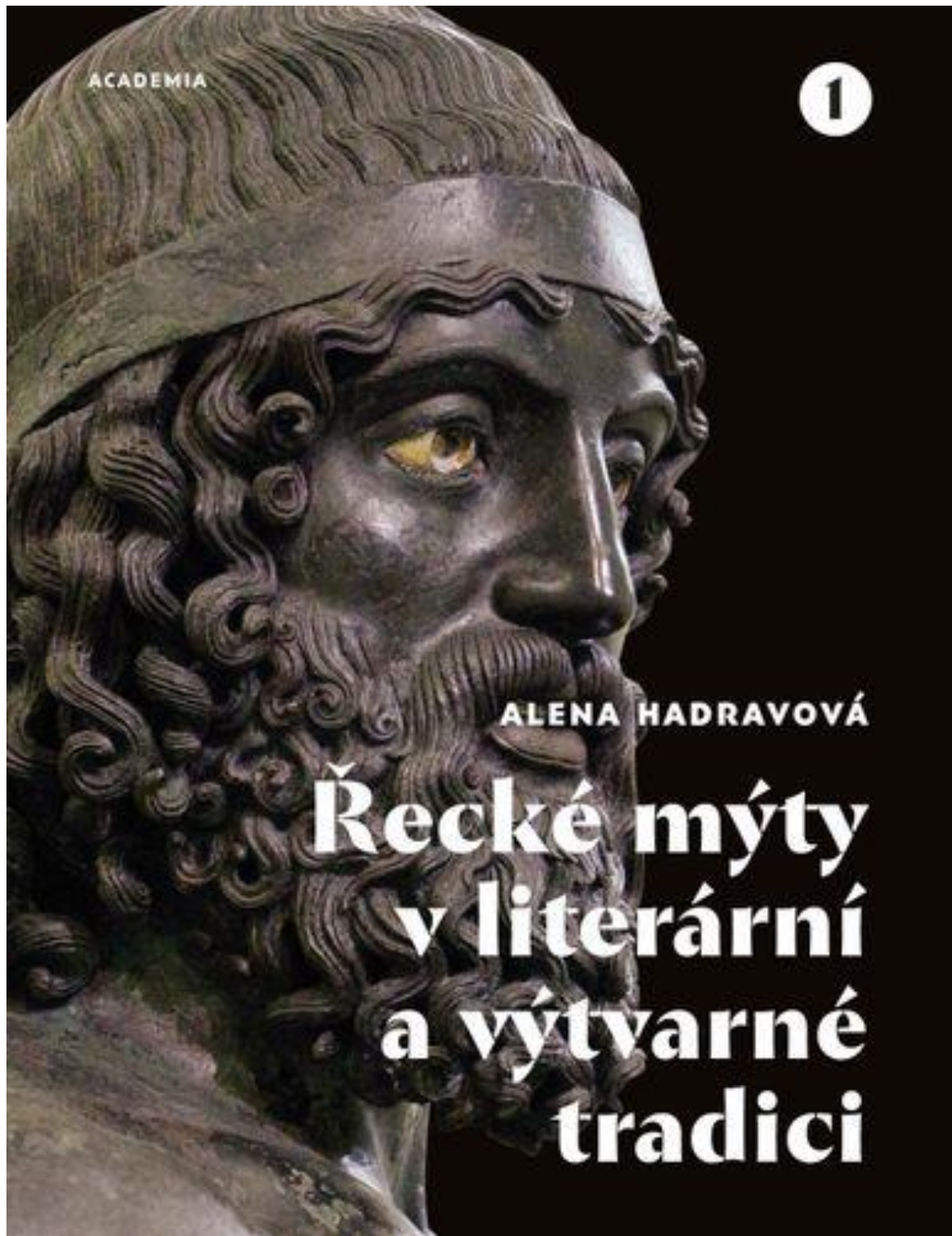
DRUHÝ VATIKÁNSKÝ MYTOGRAF

Dva nově identifikované rukopisy
z Národní knihovny v Praze

THE SECOND VATICAN MYTHOGRAPHER

Two Newly Identified Manuscripts
from the National Library in Prague

Alena Hadravová

**Bohatě komentovaný
a ilustrovaný první
český překlad dvou
Vatikánských mytografů
vyšel 30. září 2024
ve dvou svazcích
v nakladatelství
Academia**

Literární prameny Vatikánských mythografů:

Antické:

Homér, *Ílias* a *Odysseia*

Hésiodos, *Theogoniá* (O původu bohů)

Ovidius, *Metamorphoses* (Proměny)

Vergilius, *Aeneis*

Serviovy Komentáře na Vergiliovo dílo

Lucanus, *Pharsalia*

Apollodóros, *Bibliothéké*

Hyginus, *De astronomia* (O astronomii)

Livius, *Ab Urbe condita* (Od založení města)

Raně středověké:

Fulgentius, *Mythologiae*

Isidorus ze Sevilly, *Origines* (*Etymologiae*)

<VM 1,18> Íó a Argos

„Íó, dcera krále nebo říčního boha Ínacha, převyšovala své vrstevnice krásou. Zamiloval se do ní Jupiter, který u ní sliby dosáhl splnění svého přání. Aby však na dívku nedopadl Junonin hněv, její svůdce ji proměnil v krávu. Když Juno prohlédla jeho lest, žádala po Jovovi, aby jí dal krávu darem, protože je nejkrásnějším dobytčetem, které lze spatřit na Peloponnésu. Jupiter nechtěl poklesek prozradit tím, že by odmítl, a proto jí dívku odevzdal. Juno jí pak určila strážce, stookého Arga, aby se jí její milenec Jupiter již více nezmocnil. Arga pak z Jovova příkazu zabil Mercurius. Juno Arga proměnila v páva, protože zemřel kvůli ní ve stráži; vzala páva pod svou ochranu a již vyhaslýma očima krásně vyzdobila jeho peří. Když pak Íó pronásledovaly Furie, probloudila celý svět a nakonec se dostala do Egypta. Tu se teprve Jupiter usmířil s Junonou, Íó dostala svou dřívější podobu a byla pojmenována Ísis.“

Literární prameny báje *Vatikánského mytografu*:

Ovidius, *Metamorphoses* I,568–721 (přel. Ferdinand Stiebitz, Ivan Bureš, Dana Svobodová)

Pseudo-Hyginus, *Fabulae* 145 (přel. Alena Hadravová 2013, 101).

Antická zobrazení mýtu: (vybrané příklady)

Hermés zabíjí Argu. Attický červenofigurový stamnos, Etrurie, Cerveteri, 5. stol. př. n. l. Vídeň, Kunsthistorisches Museum

Hermés zabíjí Arga. Hrdlo attické červenofigurové amfory, kolem 490 př. n. l. Hamburk, Museum für Kunst und Gewerbe

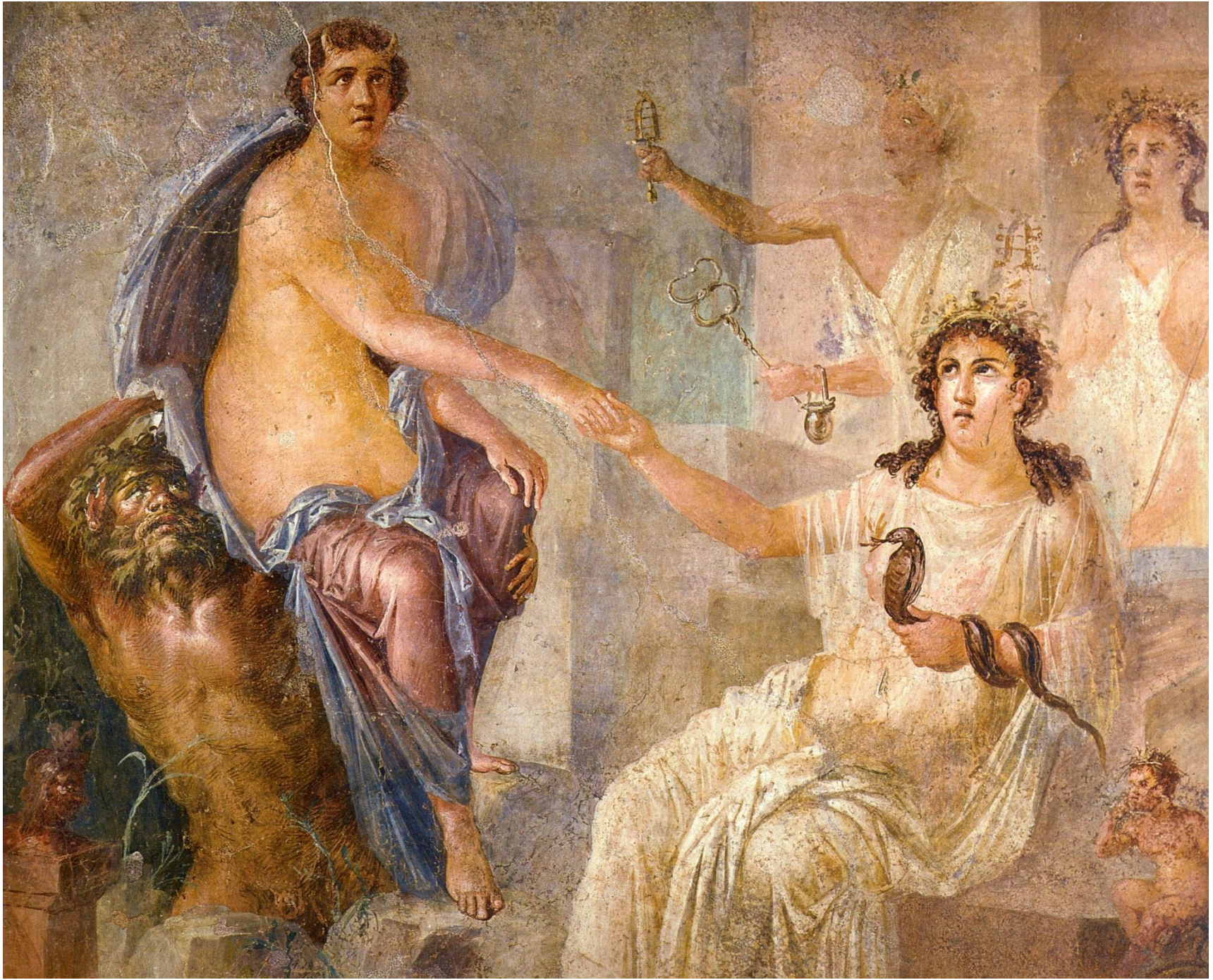

**Íó (její
proměnu
v krávu
symbolizují
růžky na
hlavě) a její
hlídač Argos.**

**Pompeje,
Casa di Me-
leagro
(Meleagrův
dům), VI.9.2.
Neapol,
Museo
Archeologico
Nazionale**

Bohyně Ísis vítá v Egyptě Íó (s růžky na hlavě). Pompeje, Ísidin chrám, tzv. *ekklésiastérion*. Neapol, Museo Archeologico Nazionale

**Vyprošťování Ísidiny svatyně v Pompejích z vulkanického materiálu.
Pietro Fabris, 1776**

Ísidina svatyně v Pompejích, založená kolem roku 80 př. n. l.

Vlevo: Ísis z černého a bílého mramoru, Neapol, 2. stol. n. l. Vídeň, Kunsthistorisches Museum, Antikensammlung

Vpravo: socha Ísidy se systrem a vázou v rukou. Hadrianova vila v Tivoli. Alexandria (?), 2. stol. n. l. Řím, Musei Capitolini

řecká Ísis = egyptská Éset

**Středověká zobrazení mýtu:
(vybrané příklady z rukopisů)**

Hermés zabíjí Argu. Richard de Fournival, Bestiaire d'amour, kolem 1285,
Ms. Paříž, BnF, fr. 412, fol. 241r

Sit ad celos sedet ad dexteram dei patris
omnipotentis.

Septe

.xxx.

Quand en quelque lieu q' soies
Quand dormir des flaiols ne soies

Mercurius uspává Argu
posetého stem očí
hrou na píšťalu,
druhou rukou drží
krávu-íó.

Christine de Pizan,
*L'Épistre de Otheá a
Hector*, 1399–1400.

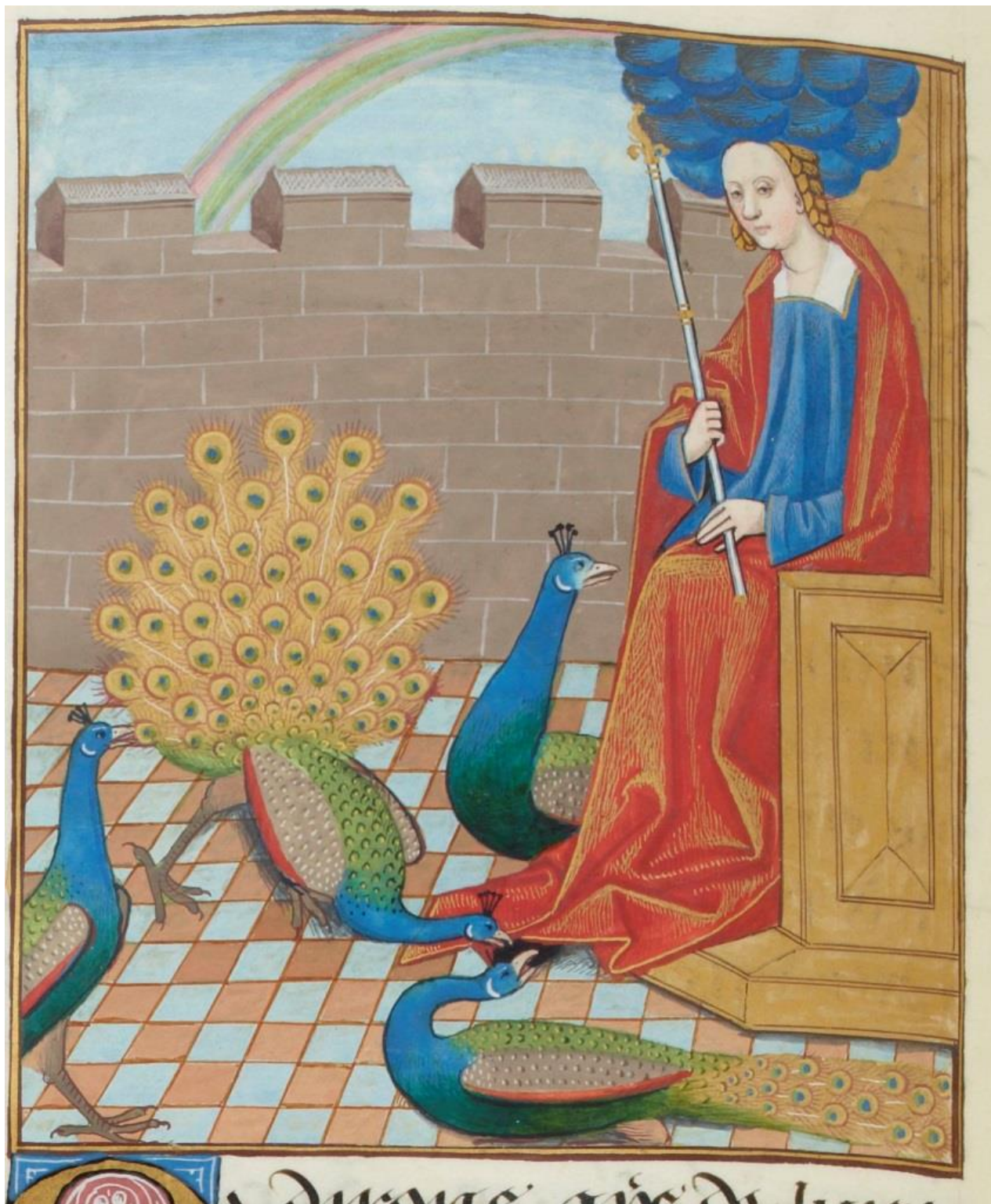
Ms. Paříž, BnF, fr. 606,
fol. 15v, z let 1407–1409

Mercurius.

**Ms. Paříž, BnF, fr. 143,
fol. 112v (15. století)**

de vngt fauithon q̄l portoit et si

Juno – Héra.

**Ms. Paříž, BnF, fr. 143,
fol. 124v**

**Hlavu má Juno skrytou
v mracích, drží žezlo a u
nohou se jí pasou pávi.**

**Motiv s pávy oblíben
ve středověku, ale i v
antice: Pausaniás, *Cesta
po Řecku* (1,17): „císař
Hadrianus věnoval
(Héraiou v Argu) páva ze
zlata a drahých kamenů,
... protože páva
považoval za
zsvěceného Héře“.**

**Raně barokní (manýristické) zobrazení mýtu:
(vybraný příklad)**

- Hermés zabíjí Arga. Nástěnná malba v Mytologické chodbě Valdštejnského paláce v Praze, snad Domenico Pugliani, po roce 1627.
- Souhvězdí Páva nově konstituované na jižní obloze (Héra s pávem na obloze).

